

• NATIONELLA •
minoriteter

LÄRARHANDLEDNING
FÖR ATT ARBETA MED
NATIONELLA MINORITETER
I HÖGSTADIET OCH
GYMNASIET

Lärarhandledning

För att alla barn i Sverige ska få kunskap om de nationella minoriteternas historia och om deras kultur, språk och religion ändrades skolans läroplaner i samband med ratificerandet. I kursplanerna för såväl grundskolan som för den gymnasiala utbildningen sorterar ”kunskap om och förståelse för olika nationella minoriteter” under skolämnenas samhällskunskap, historia och svenska. Som framgår vid en läsning av tidningen spänner innehållet även över ämnena religion och i viss mån geografi.

Med tanke på ämnets mångfacetterade karaktär lämpar sig inlärningen om nationella minoriteter bäst inom ramen för tematiska studier, förslagsvis under rubriker som mänskliga rättigheter, det mångkulturella samhället, vårt kulturarv och/eller modersmålet. Nedanstående begreppsfrågor, diskussionsuppgifter, fördjupningsfrågor

och aktivitetsförslag samt litteraturlista är tänkta som ett hjälpmedel och en idébank när man ska arbeta med tidningen i klassrummet. Diskussionsfrågorna är inte ämnesspecifika eller uppdelade i ”svårighetsgrader” efter årskurser – istället visar de på olika tematiska ingångar till materialet, som kan användas och anpassas efter olika sammanhang.

Den avslutande litteratur- och länklistan är långt ifrån fullständig. På de flesta hemsidor som anges finns det länkar till andra informativa sidor på nätet. I ett antal av de böcker som nämns finns det också lästips för vidare studier. Lättillgängliga fakta om de nationella minoriteterna finns på hemsidan www.kultur.stockholm.se, där det också finns en rad länkar.

Begrepp att diskutera

Nedan listas några begrepp som nämns i texterna (listan kan byggas på med egna förslag). Låt eleverna först enskilt skriva ned sina definitioner av ett eller flera av begreppen. Definitionen ska vara så rak och enkel som möjligt. Diskutera sedan de olika förslagen i mindre grupper, för att till sist se om det är möjligt att ena sig kring vissa definitioner i klassen.

Att diskutera: finns det några definitioner av dessa begrepp i tidningen? Jämför klassens definitioner med hur begreppen används i de olika texterna. Hur definieras begreppen i andra sammanhang, exempelvis i ordböcker eller av statliga myndigheter? Förändras innebörden av texterna beroende på hur begreppen definieras?

MINORITET • IDENTITET • DISKRIMINERING • KULTURARV • URSPRUNG • MODERSMÅL

Fördjupningsuppgifter

Fördjupningsuppgifter som eleverna kan arbeta med både självständigt och i grupp:

Ta reda på mer om de nationella minoriteternas historia och kultur med hjälp av litteratur, hemsidor, studiebesök och intervjuer. Samer, judar och romer finns inte bara inom Sveriges gränser. Man brukar räkna med att det finns ett fyrtiotal nationella minoritetsgrupper i Europa (runt fyrtio miljoner individer), vilka är dessa, var finns de, vilken är deras historia?

Med hjälp av litteraturlistan studeras den svenska statens rasistiska behandling av minoriteterna. Vad låg exempelvis bakom beslutet att, enligt 1928 års renbeteslag, samer endast skulle få bo i kåtor (se Roung)? Eller varför föreslogs i 1923 års fattigvårdslag att romska barn skulle tvångsomhändertas och placeras i fosterhem (www.rkc.nu)? Vad var statens syften och vad fick olika lagar och

bestämmelser för konsekvenser för minoritetsgrupperna – jämför med konventionen för mänskliga rättigheter.

Inom ramen för svenskundervisningen kan texterna användas som underlag för uppsatsskrivning. Via rubriker som ”Identitet” och ”Ursprung” får eleverna fundera över sin egen historia och kulturella tillhörighet. Ett tänkbart tema är exempelvis ”Tidsmaskinen” (som nämns i ett par av tidningens texter): vart skulle du resa för att utforska ditt ursprung, vem eller vilka skulle du vilja träffa?

Som en vidare aktivitet, i syfte att levandegöra fakta, kan man bjuda in representanter för de olika minoritetsorganisationerna. Vidare kan man arrangera studiebesök, exempelvis till Judiska museet, Romskt kulturcentrum och Finlandsinstitutet.

I FEBRUARI 2000 RATIFICERADE SVERIGE EUROPARÅDETS RAMKONVENTION OM SKYDD FÖR NATIONELLA MINORITETER OCH DEN EUROPEISKA STADGAN OM LANDSDELS- ELLER MINORITETSSPRÅK. FÖR SVERIGES DEL UTGÖRS DESSA MINORITETER AV SAMER (SVERIGES URSPRUNGSBEFOLKNING), JUDAR, ROMER INKLUSIVE RESANDEFOLKET, SVERIGEFINNAR OCH TORNEDALINGAR. DE ERKÄNDA MINORITETSSPRÅKEN ÄR SAMISKA, JIDDISCH, ROMANI CHIB, FINSKA OCH MEÄNKIELI (TORNEDALS-FINSKA). GEMENSAMT FÖR DESSA MINORITETSGRUPPER ÄR ATT DE BEFOLKAT SVERIGE UNDER LÅNG TID (I ÖVER HUNDRA ÅR) OCH ATT DE UTGÖR GRUPPER MED EN UTTALAD SAMHÖRIGHET. DE HAR ETT EGET SPRÅK, EN EGEN RELIGIÖS OCH/ELLER KULTURELL TILLHÖRIGHET OCH EN VILJA ATT BEHÅLLA SIN IDENTITET. DET ÄR DOCK VIKTIGT ATT PÅPEKA ATT DET ÄR UPP TILL INDIVIDEN ATT AVGÖRA OM HAN ELLER HON VILL DEFINIERA SIG SOM TILLHÖRIG EN NATIONELL MINORITET. RATIFICERANDET INNEBÄR INTE ENBART ATT SVERIGE ÅTAR SIG ATT VÄRNA OM DESSA GRUPPER OCH DERAS SPRÅK UTAN ÄVEN ATT SPRIDA KUNSKAP OM DEM. DET ÄR DÄRFÖR ANGELÄGET ATT SKOLELEVERNA I STOCKHOLM, I ENLIGHET MED LÄROPLANEN, FÅ KUNSKAP OM DE NATIONELLA MINORITETERNA, DERAS HISTORIA, TRADITIONER, SPRÅK SAMT DERAS DELAKTIGHET I STADEN OCH SAMHÄLLET I ÖVRIGT. DÄRFÖR HAR STADEN I SAMARBETE MED NATIONELLA MINORITETSGRUPPER I STOCKHOLM SATT SAMMAN TIDNINGEN NATIONELLA MINORITETER OCH DENNA LÄRARHANDLEDNING. ATT TALA SITT MODERSMÅL, ATT FÅ UTÖVA SIN RELIGION OCH SINA SEDER ÄR EN MÄNSKLIG RÄTTIGHET. MEN ATT INHÄMTA KUNSKAP OM DE NATIONELLA MINORITETERNA INNEBÄR INTE ENBART ATT MAN FÖRDJUPAR SIG I DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA, ÄVEN GRUNDLÄGGANDE DEMOKRATISKA FRÅGOR AKTUALISERAS. TANKEN MED TIDNINGEN ÄR OCKSÅ ATT GESTALTA EN DEL AV DET MÅNGKULTURELLA SAMHÄLLE VI LEVER I. ISTÄLLET FÖR ATT ENBART SERVERA "TORRA FAKTA", LEVANDEGÖRS DE OLIKA GRUPPERNA VIA SKRIBENTERNAS BERÄTTELSE, VILKET GÖR DET LÄTTARE ATT TA TILL SIG VAD DET INNEBÄR ATT TILLHÖRA EN MINORITET. GENOM ATT JÄMFÖRA FÖRFATTARNAS ERFARENHETER MED SINA EGNA, ÖKAR ELEVERNA INTE BARA SIN FÖRSTÅELSE FÖR DE NATIONELLA MINORITETERNA, UTAN OCKSÅ SIN SJÄLVINSIKT OCH RESPEKT FÖR DET SAMHÄLLE VI ALLA LEVER I.

Diskussionsfrågor

VAD ÄR EN NATIONELL MINORITET?

I ingressen ges en kort definition på vad en nationell minoritet är. En utförligare definition finner man på regeringens faktablad Nationella minoriteter och minoritetsspråk (se litteraturlistan).

- Varför tror ni just att dessa grupper har valts ut?
- Vilka grupper kan i framtiden få status som nationella minoriteter i Sverige?

”VI” OCH ”DOM”

- Varför blir det ofta ”vi” och ”dom” när vi talar om andra grupper?
- Varför blir det ibland konflikter mellan olika grupper?
- Hur kan man motverka konflikter och skapa förståelse för andra?

LIKA MEN ÄNDÅ OLIKA – DUBBLA IDENTITETER

Texterna i tidningen levandegör de olika minoriteterna genom att författarna beskriver sina liv i ett modernt Sverige. Men samtidigt är de också individer som söker sin identitet.

- Hur skapas olika identiteter?
- Minoritetsidentiteten är ofta förknippad med vissa tider, platser och personer – vilka?
- Författarnas dubbla identiteter tar sig ofta uttryck i att deras olika världar ”krockar”, vilka är dessa krockar och vid vilka situationer inträffar de?

URSPRUNG

- Av samtliga texter framgår att minoritetens historia är viktig, ge exempel och fundera över varför det är viktigt att kunna sin historia.
- Vad finns det för likheter och skillnader mellan de olika nationella minoriteternas historiska ursprung?
- Hur håller de olika minoriteterna sin historia levande?

SPRÅKETS BETYDELSE

- Ett språk är betydelsefullt för en grupps kultur och historia. Varför?
- Språket pekar ut vad som är viktigt i gruppens livsföring och närmiljö, ge exempel ur texterna.
- Vad innebär att ett språk är på utdöende?

KULTURELLA UTTRYCK OCH SYMBOLER

- I berättelserna beskrivs en rad olika kulturella uttryck, ge exempel och försök förklara vad de står för.
- De avporträtterade personerna bär alla på varsin kulturell symbol, vilka är det och vad har de för betydelse för respektive minoritet?
- Välj ut en symbol eller en kulturell yttring som har stor betydelse för dig, diskutera valet.

STEREOTYPER

I texterna ges exempel på olika stereotyper, ”sanningar” som sällan ifrågasätts.

- Vilka stereotyper nämns i texterna och hur förhåller sig författarna till dessa?
- Finns det motbilder eller undantag till stereotyperna?
- Varför uppstår stereotyper – kan de förändras?

RELIGIONENS BETYDELSE

- I samtliga texter nämns, direkt eller indirekt, olika trosinriktningar. Vilka är dessa?
- Vilken betydelse har religionen (eller har den haft) för de olika minoriteterna?
- Hur förhåller sig de olika författarna till den religion som förknippas med just deras grupp?

Mer information – litteratur och hemsidor

ALLMÄNT

Allmän information om nationella minoriteter samt länkar: www.kultur.stockholm.se
Catomeris, Christian, *Det ohyggliga arvet. Sverige och främlingen genom tiderna*, Ordfront 2004
Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter: www.regeringen.se/sb/d/108/a/12830
Hyltenstam, Kenneth (red.), *Sveriges sju inhemska språk – ett minoritetsspråkperspektiv*, Studentlitteratur 1999
Mänskliga rättigheter: www.manskligarattigheter.gov.se
Nationella minoriteter i Sverige, Regeringens proposition 1998/99:143; www.naring.regering.se/propositioner
Nationella minoriteter och minoritetsspråk, regeringens faktablad: www.regeringen.se/sb/d/108/a/72886
Sveriges nationella minoriteter. Att gestalta ett ursprung i barnomsorg och skola, Skolverket 2003

TORNEDALINGAR

Tornedalingar i Stockholm: www.tornedalingar.se
Klockare, Sigurd & Wande, Erling, *Finska språket i Tornedalen*, Föreningen Norden 1982
Lundén, Thomas, *Över gränsen: om människan vid territoriets slut*, 2002
Wande, Erling, "Tornedalen", i *Finnarnas historia i Sverige*. Del 3, Nordiska museet 1996
Skönlitteratur:
Cullbom, Ester, *Första tvättmaskinen i Ohtanajärvi och andra berättelser från Tornedalen*, Luleå 2005
Niemi, Mikael, *Populärmusik från Vittula*, Nordstedts 2000

SVERIGEFINNAR

Jalamo, Taisto, *Sverigefinnar förr och nu*, Bonnier fakta 1983
Sverigefinska riksförbundet: www.rskl.se
Tarkiainen, Kari, *Finnarnas historia i Sverige*. Del 1-3, Nordiska museet 1990-1996
Ågren, Marja, "Är du finsk, eller..." (om att växa upp och leva med finsk bakgrund i Sverige), Arkipelag 2006
Skönlitteratur:
Jalava, Antti, *Jag har inte bett att få komma*, Litteraturfrämjandet 1984
Alakoski, Susanna, *Svinalängorna*, Bonniers 2006

JUDAR

Glück, David m.fl., *Sveriges judar: deras historia, tro och traditioner*, Judiska museet 1997
Glück, David m.fl., *Det judiska Stockholm*, Judiska museet 1998
Judiska församlingen i Stockholm: www.jfst.se
Scharfstein, Sol, *Judisk historia*. Del 1-2, Hillelförlaget 2002
Skönlitteratur/reportage:
Einhorn, Lena, *Ninas resa – en överlevnadsberättelse*, Prisma/Nordstedt 2005
Goldman, Anita, *Rita Rubenstein åker tunnelbana i den bästa av världar* (noveller), Natur & kultur 1998
Solomin, Nina, *OK, amen – om kärlek och fientlighet i chassidernas New York*, W & W 2001

ROMER

Caldaras, Hans, *I betraktarens ögon* (memoarer), Prisma 2002
Carling, Gerd, *Romani i svenskan – storstadsslang och standardspråk*, Carlssons 2005
Fonesca, Isabel, *Begrav mig stående: zigenarna och deras resa*, Ordfront 1998
Freud, Jonathan, *Romer*, Leopard 2006
Romskt kulturcentrum i Stockholm: www.rkc.nu
Skönlitteratur:
Freud, Jonathan, *Zigenare i Tanto* (roman), Carlssons 1997
Lundgren, Gunilla & Aljosha Taikon, *Aljosha: zigenarhövdingens pojke*, Bonniers 1998
Taikon, Katarina, Katitzi-serien (den första finns i nyutgåva hos En bok för alla 2003, TV-serien som DVD)

SAMER

Forseth, Björn, *Samelandets historia*, Ekelunds förlag 2000
Lundmark, Lennart, *Så länge vi har marker. Samerna och staten under 600 år*, Rabén Prisma 1998
Roung, Israel, *Samerna i historien och nutiden*, Bonnier fakta 1982
Sápmi – Samelands hemsida: www.samer.se
Skönlitteratur:
Bornstein, Anna & Spiik, Laila, *Den samiska vandringsrösten – Jag är kunskapen*, Svenska förlaget 2002
Wennström, Annica, *Lapps katteland. En familjesaga*, Wahlström & Widstrand 2006

YTTERLIGARE INFORMATION FINNS ATT HÄMTA
PÅ FÖLJANDE WEBBADRESSER:

TORNEDALINGAR	www.tornedalingar.se
SVERIGEFINNAR	www.rskl.se
JUDAR	www.jfst.se
ROMER	www.rkc.nu
SAMER	www.samer.se

KULTURFÖRVALTNINGEN	www.kultur.stockholm.se
SPRÅKCENTRUM	www.spc.edu.stockholm.se

105 35 STOCKHOLM TFN 08-508 29 000
www.stockholm.se